

ถ้ำหลวง : อดีต ปัจจุบัน หลังวันมหัศจรรย์แห่งมิตรภาพ

Tham Luang Cave : Past and Present After a Wonderful Day of Friendship

¹พระมหาธีรวัฒน์ เสสปัญโญ

¹PhramahaTeerawat Sesapunyo

¹มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์เชียงราย

¹Mahachulalongkornrajavidyalaya University Chiangrai Buddhist College

Corresponding Author's Email : Sutwathnbanthit887@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยมีวัตถุประสงค์เพื่อ 1. สังเคราะห์บทเรียนถ้ำหลวงขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมแบบบูรณาการ 2. พัฒนาระบบการพัฒนาที่ยั่งยืนของชุมชนถ้ำหลวง 3. บูรณาการเครือข่ายมิตรภาพกับการพัฒนาระบบเศรษฐกิจและสังคมของชุมชนถ้ำหลวง โดยใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญได้แก่ พระสงฆ์ นักวิชาการ ด้านพัฒนาชุมชน เจ้าหน้าที่วนอุทยานถ้ำหลวง กลุ่มองค์กร ผู้ประกอบการในชุมชน และประชาชน จำนวน 30 รูป/คน โดยการเลือกแบบเจาะจง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสัมภาษณ์ การวิเคราะห์ข้อมูลโดยการพรรณนาความ

ผลการวิจัยพบว่า 1. บทเรียนถ้ำหลวงขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมแบบบูรณาการ การเคลื่อนไหวทางสังคมของกลุ่มชนทั้งชุมชนในท้องถิ่น เกิดการเคลื่อนไหวทางสังคมทั้งในพื้นที่และต่างพื้นที่ มีการบูรณาการหลายภาคส่วน ติดต่อประสานงานอย่างเป็นระบบนำไปสู่การแสดงบทบาทพัฒนาชุมชน มีทุนทางสังคมช่วยพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน พัฒนาววนอุทยานถ้ำหลวง-ขุนน้ำนางนอนสู่ความยั่งยืน 2. การพัฒนาระบบการพัฒนาที่ยั่งยืนของชุมชนถ้ำหลวง จากฐานเดิมต้นทุนเดิมของชุมชน มีการเตรียมการสำหรับวางแผนพัฒนาชุมชน จัดกิจกรรมร่วมกันอย่างต่อเนื่อง ส่งต่อกิจกรรมการพัฒนาชุมชนตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบัน รูปแบบวิธีการพัฒนาคำนึงถึงกิจกรรมทางเศรษฐกิจสอดคล้องกับวิถีชุมชน 3. การบูรณาการเครือข่ายมิตรภาพกับการพัฒนาระบบเศรษฐกิจและสังคมของชุมชนถ้ำหลวง รูปแบบเครือข่ายการพัฒนาชุมชน เชื่อมความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในชุมชนวนอุทยานถ้ำหลวง-ขุนน้ำนางนอน และพื้นที่บริเวณใกล้เคียง ในพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติป่าดอยนางนอน มีกิจกรรมร่วมกันในรูปแบบเครือข่ายความร่วมมือความสัมพันธ์เครือข่ายการพัฒนาชุมชน มี 3 ลักษณะ คือ เครือข่ายการแลกเปลี่ยน เครือข่ายการติดต่อสื่อสาร และเครือข่ายความสัมพันธ์ในการอยู่ร่วมกัน

คำสำคัญ : ถ้ำหลวง, วันมหัศจรรย์, มิตรภาพ

Abstract

This research aims to 1. Synthesize lessons from Tham Luang Cave and the integrated social 1. Synthesizing lessons learned from the Tham Luang Integrated Social Movement. 2. Developing a sustainable development process for the Tham Luang community. 3. Integrating friendship networks with the economic and social development of the Tham Luang community.

Qualitative research was used. Key informants included monks, community development experts, Tham Luang Forest Park officials, organization groups, community entrepreneurs, and members of the public, totaling 30 monks per person. The research instruments used included interview forms and descriptive data analysis.

The results revealed: 1. Lessons learned from the Tham Luang Integrated Social Movement: Social movements of local communities, social movements within and outside the area, integration of multiple sectors, and systematic coordination leading to community development roles. Social capital contributed to the development of the community economy, leading to the sustainable development of the Tham Luang-Khun Nam Nang Non Forest Park. 2. Developing a sustainable development process for the Tham Luang community, based on the community's existing capital base, community development planning, ongoing collaborative activities, and the continuation of community development activities from the past to the present. The development model considers economic activities consistent with the community's way of life. 3. Integrating friendship networks with the economic and social development of the Tham Luang community. The community development network model fosters relationships between members of the Tham Luang-Khun Nam Nang Non Forest Park community and surrounding areas. In the Doi Nang Non National Forest Reserve, there are joint activities in the form of a network of cooperation and community development networks, which are of three types: exchange networks, communication networks, and coexistence networks.

Keywords : Tham Luang Cave, Miracle Day, Friendship

บทนำ

ถ้าเป็นหนึ่งในทรัพยากรธรรมชาติที่มีคุณค่าและความสำคัญอย่างยิ่งต่อมนุษย์ ทั้งในด้านธรณีวิทยา นิเวศวิทยา วัฒนธรรม และการท่องเที่ยว ถ้าแต่ละแห่งก็มีความโดดเด่นเฉพาะตัว ทั้งรูปแบบทางกายภาพ ระบบนิเวศใต้ดิน และความสัมพันธ์กับชุมชนโดยรอบ หนึ่งในถ้ำที่ได้รับการยอมรับว่ามีความสำคัญมากที่สุดในประเทศไทย คือ ถ้ำหลวง-ขุนน้ำนางนอน ตั้งอยู่ในอำเภอมะนัง จังหวัดเชียงราย เป็นถ้ำหินปูนที่มีความยาวและความซับซ้อนมากที่สุดแห่งหนึ่งของประเทศ อีกทั้งยังมีความงดงามทางภูมิทัศน์และเป็นพื้นที่ศึกษาที่สำคัญทั้งทางวิชาการและการท่องเที่ยว ความสำคัญของถ้ำหลวงไม่ได้จำกัดอยู่เพียงมิติทางธรรมชาติและการท่องเที่ยวเท่านั้น แต่ยังรวมถึงบทบาททางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม ชุมชนโดยรอบสามารถสร้างรายได้จากการท่องเที่ยวเชิงธรรมชาติ ขณะเดียวกันนักวิชาการและผู้สนใจจากหลายสาขาวิชาก็ให้ความสนใจในการศึกษาความหลากหลายทางชีวภาพ ธรณีสัณฐาน และภูมิอากาศภายในถ้ำ ทำให้ถ้ำหลวงมีคุณค่าทั้งในด้านวิชาการและการพัฒนาท้องถิ่น นอกจากนี้ ถ้ำหลวงยังเป็นสถานที่ที่ได้รับความสนใจในระดับโลกจากเหตุการณ์ประวัติศาสตร์เมื่อปี พ.ศ. 2561 กรณีทีมฟุตบอลเยาวชน “หมูป่าอะคาเดมี” ติดอยู่ภายในถ้ำ การกู้ภัยครั้งนั้นถือเป็นภารกิจที่ท้าทายและดึงดูดความสนใจจากสื่อต่างประเทศทั่วโลก เหตุการณ์ดังกล่าวไม่เพียงสร้างการตระหนักถึงความเสี่ยงและความ

ปลอดภัยในการท่องเที่ยวถ้า แต่ยังสะท้อนให้เห็นถึงความสำคัญของการจัดการทรัพยากรธรรมชาติที่สมดุลระหว่างการอนุรักษ์และการใช้ประโยชน์ และเหตุการณ์ปฏิบัติการกู้ภัยทีมฟุตบอลหมูป่าอะคาเดมี 13 คน ออกจากถ้ำหลวง ขุนน้ำนางนอน จังหวัด เชียงราย ในช่วงกลางปี 2561 ที่ผ่านมาเป็นการรวมผู้เชี่ยวชาญด้านการกู้ภัย การดำน้ำ การขุดเจาะ นักภูมิศาสตร์ นักบินเฮลิคอปเตอร์ ทหาร เอกชนจากทุกภาคส่วน ทั้งในประเทศไทยและต่างประเทศ รวมถึงเป็นการบูรณาการวิทยาการ หลายศาสตร์เพื่อแก้ปัญหาช่วยเหลือเพื่อนมนุษย์ นับเป็นปฏิบัติการกู้ภัยระดับโลกที่เป็นข่าวโด่งดัง บทเรียนดังกล่าว สะท้อนให้สังคมตระหนักถึงอันตรายจากภัยธรรมชาติได้ชัดเจนมากขึ้น โดยเฉพาะความตื่นตัวในการเอาชีวิตรอดเมื่อเผชิญ ภัยธรรมชาติ (Boonyanuwat, R, 2018) และการมีจิตอาสาช่วยเหลือเพื่อนมนุษย์ ถึงแม้ประเทศไทยจะมีบทเรียนจาก การได้รับผลกระทบภัยธรรมชาติมาอย่างต่อเนื่อง แต่ก็ยังไม่ได้นำบทเรียนสู่การแก้ปัญหาด้วยการลดความเสี่ยง เตรียมความพร้อมรับมือภัยพิบัติโดยเฉพาะการสร้าง การเรียนรู้ที่ควรปลูกฝังให้กับเด็กตั้งแต่เยาว์วัยเพราะเด็กจะ กลายเป็นผู้ใหญ่ที่มีความตระหนักในอนาคต ซึ่งการลดความเสี่ยงจากภัยพิบัติที่บูรณาการเข้าสู่การเรียนการสอนใน หลักสูตรของโรงเรียนจะนำไปสู่ความยั่งยืน (Jantakoon, J, 2015)

วนอุทยานถ้ำหลวง-ขุนน้ำนางนอน มีรูปภาพบทเรียนถ้ำหลวงเหตุการณ์ช่วยเหลือ 13 ชีวิตหมูป่า สร้างการเปลี่ยนแปลงเป็นที่รู้จักของนานาชาติมากยิ่งขึ้น หลังจากเหตุการณ์สงบเรียบร้อยดีแล้ว นักท่องเที่ยวสนใจเที่ยวชมสถานที่จริงที่เกิดเหตุ โดยเฉพาะที่ “ถ้ำหลวง” ซึ่งเป็นจุดศูนย์กลางของเหตุการณ์ รวมไปถึงขุนน้ำนางนอนซึ่งอยู่ใกล้เคียงกัน มีที่ตั้งของศาลเจ้าแม่นางนอน เป็นศาลขนาดเล็กที่ภายในมีหุ่นของสตรีที่เป็นตัวแทนเจ้าแม่นางนอน ด้านหน้ามีดอกไม้สดที่ผู้มาเยี่ยมเยียนวางสักการะแต่เจ้าแม่ โดยทางวนอุทยานฯ ได้ขอความร่วมมืองดจุดธูปเทียนบริเวณนี้เนื่องจากเกรงว่าควันธูปเทียนจะไปทำลายระบบสิ่งแวดล้อม สัตว์ป่าและระบบนิเวศภายในถ้ำ อีกหนึ่งจุดสำคัญที่หลายๆ คนตั้งใจมาเยือนก็คือ “อนุสาวรีย์จำแช่ม” หรือนาวาตรีสมาน กุนัน ฮีโร่ถ้ำหลวง ผู้เสียชีวิตในขณะที่ทำภารกิจช่วยเหลือ 13 หมูป่า รูปหล่อของจำแช่มนี้หล่อด้วยโลหะบรอนซ์ มีความสูง 3.2 เมตร ฐานกว้าง 2.5 เมตร โดยผู้ริเริ่มและออกแบบแนวความคิดการสร้างรูปหล่อจำแช่มก็คือ อ.เฉลิมชัย โฆษิตพิพัฒน์ และได้ อ.สรวิชัย คำมูลชัย เป็นหัวหน้าทีมช่างปั้นสร้างสรรค์ผลงานออกมาได้อย่างยอดเยี่ยม

ปัจจุบันนักท่องเที่ยวชาวไทยและชาวต่างประเทศสนใจเข้าเที่ยวชมวนอุทยานถ้ำหลวงขุนน้ำนางนอนที่เชียงรายจำนวนมาก ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในชุมชนและพื้นที่ท่องเที่ยวหลายประการทั้งด้านบวกและด้านลบ ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทั้งภาครัฐและภาคประชาชนได้ระดมกำลังและความคิดจัดทำโครงการพัฒนาร่วมกัน แต่ถ้าว่า การดำเนินโครงการที่จัดทำโดยหน่วยงานภายนอกและองค์กรในพื้นที่ยังไม่เพียงพอรับการเปลี่ยนแปลง การใช้วิธีการมองย้อนอดีตให้สังคมได้เรียนรู้ องค์ความรู้ทางพระพุทธศาสนาถูกนำมาสร้างขวัญกำลังใจเผชิญวิกฤตในถ้ำหลวง องค์ความรู้ทางพระพุทธศาสนากับมีรูปภาพของ คณะสงฆ์ หน่วยงาน องค์กร ผู้ประกอบการ ชุมชน การเรียนรู้และปฏิบัติการวิจัยพัฒนาควรถูกนำมาใช้จัดการชุมชนที่เชื่อมโยงกับวนอุทยานถ้ำหลวง-ขุนน้ำนางนอน ให้เกิดการสังเคราะห์องค์ความรู้บูรณาการจัดกิจกรรมในระบบเศรษฐกิจชุมชน ประยุกต์ใช้ทุนทางสังคม ส่งเสริมกิจกรรมการท่องเที่ยวชุมชนวนอุทยานถ้ำหลวง-ขุนน้ำนางนอนอย่างสร้างสรรค์ เกิดขบวนการขับเคลื่อนกิจกรรมการท่องเที่ยวชุมชนวนอุทยานถ้ำหลวง-ขุนน้ำนางนอนพร้อมรับการเปลี่ยนแปลงอย่างเป็นพลวัต (Department of Disaster Prevention and Mitigation, 2016) ปัจจุบันมีองค์ความรู้หลายมิติ สำหรับมิติพุทธธรรมกับเหตุการณ์บทเรียนถ้ำหลวงเป็นอีกภาพหนึ่งความรู้เชื่อมโยงจัดการความรู้ตนเองและฐานกิจกรรมสังคม ทั้งภาครัฐ เอกชน ประชาสังคม นักวิชาการ ย้อนกลับมาพิจารณาในช่วงเวลาที่ผ่านมา แล้วหันมาให้

ความสำคัญกับการพัฒนาและดำเนินชีวิตตามหลักพระพุทธศาสนา การจัดการความรู้เชิงสร้างสรรค์ การจัดการชุมชนที่นำองค์ความรู้ทางพระพุทธศาสนา วัฒนธรรมวิถีพุทธประยุกต์กับการอยู่ร่วมกัน การจัดการชุมชน การพัฒนาตนเองของสมาชิกชุมชน การปรับเปลี่ยนพฤติกรรมจากการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน การจัดกิจกรรมทางเศรษฐกิจชุมชนสามารถพึ่งพาตนเองได้ เกิดเป็นเครือข่ายมิตรภาพหลังวันมหัทศจรย์แห่งมิตรภาพถ้ำหลวง ได้แก่ ภาครัฐ เอกชน ประชาสังคม นักวิชาการ ย้อนกลับมาสร้างพลังรับการเปลี่ยนแปลงใหม่ให้เกิดการพัฒนาชุมชนสู่ความยั่งยืน บทบาทสมาชิกชุมชนที่เชื่อมโยงกับกิจกรรมท่องเที่ยวชุมชน ชมนวนอุทยานถ้ำหลวง-ขุนน้ำนางนอน ขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมชุมชนตระหนักในสิ่งที่ต้องให้ความร่วมมือจัดการสนับสนุนก่อนด้วยตัวของสมาชิกเอง เช่น ขายน้ํ้า ต้องตระหนักว่า ถังพลาสติกที่ส่งให้ผู้ซื้อ 1 ถัง จะสะสมเป็นขยะจำนวนมาก ควรเริ่มเชิญชวนงดใช้ถังพลาสติกหรือนำถังพลาสติกกลับมาที่ร้านค้าไม่ทิ้งที่แหล่งท่องเที่ยว เป็นต้น สมาชิกชุมชน 1 คน มีความตระหนัก เรียนรู้การเปลี่ยนแปลง ปรับพฤติกรรมตนเอง จะขยายผลสู่สมาชิกสังคมได้หลายคนในวงกว้าง เกิดเป็นขบวนการพัฒนาชุมชน แบบบูรณาการกิจกรรมเป็นเครือข่ายมิตรภาพในระบบเศรษฐกิจชุมชนที่ใช้ฐานต้นทุนสังคมถ้ำหลวงให้ชุมชนสามารถพึ่งตนเองได้

เมื่อนักท่องเที่ยวมาชมวนอุทยานถ้ำหลวง-ขุนน้ำนางนอนมากขึ้น มีการจัดระเบียบจุดจอดรถ มีกฎระเบียบต่าง ๆ เพิ่มเติม บริเวณถนนปากทางเข้าสู่ถ้ำหลวงวันนี้ปิดไม่ให้รถเข้า ให้เฉพาะคนเดินเท้าและรถสองแถวของพื้นที่รับส่งผู้สูงอายุและผู้ที่ไม่สะดวกในการเดิน ส่วนรอบ ๆ ปากทางเข้ามีลานจอดรถกว้างใหญ่หลายจุด เพราะในช่วงวันหยุดเสาร์อาทิตย์จะมีนักท่องเที่ยวมาเยี่ยมเยือนหลายพันคน และด้านหน้าทางเข้าวันนี้เต็มไปด้วยร้านค้าร้านขายของกินและของที่ระลึก แสดงให้เห็นว่ามีคนจำนวนมากเดินทางมาชมในแต่ละวัน “ถ้ำพระ” ซึ่งอยู่ไม่ไกลจากอนุสาวรีย์จำแหม โดยถ้ำพระนี้มีความลึกเพียง 40 เมตร และมีเจ้าหน้าที่คอยให้ความรู้บริเวณปากถ้ำด้วย หรือใครจะเข้าไปไหว้พระอย่างเดียวกันก็ได้ ดังนั้น ปัญหาที่ต้องจัดการในแต่ละวัน สมาชิกชุมชนต้องเข้ามามีส่วนร่วมจัดการแก้ปัญหาเพื่อบริการนักท่องเที่ยว เสริมพลังให้หน่วยงานภาครัฐ เก็บเกี่ยวผลประโยชน์อย่างสร้างสรรค์ เมื่อชุมชนได้ประโยชน์เราก็ได้ประโยชน์และตอบแทนด้วยกิจกรรมสร้างสรรค์ทั้งทางตรงหรือทางอ้อม เพื่อช่วยให้วนอุทยานถ้ำหลวง-ขุนน้ำนางเกิดกิจกรรมท่องเที่ยวและอนุรักษ์ธรรมชาติ

ถ้ำหลวง : อดีต ปัจจุบันหลังวันมหัทศจรย์แห่งมิตรภาพ ควรได้รับการสังเคราะห์ถอดบทเรียนถ้ำหลวงให้เกิดกิจกรรมขบวนการเคลื่อนไหวของชุมชนและสังคมชุมชนพึ่งตนเอง นำองค์ความรู้จากการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ การศึกษาวิจัยร่วมกันมาพัฒนาเป็นแผนงาน โครงการ กิจกรรม บูรณาการกิจกรรมสร้างสรรค์เป็นเครือข่ายมิตรภาพในระบบเศรษฐกิจชุมชนและทุนสังคมถ้ำหลวงถูกนำมาประยุกต์ใช้พัฒนาคุณภาพชีวิตประชาชนโดยรอบและชุมชนเชื่อมต่อกับวนอุทยานถ้ำหลวง-ขุนน้ำนางนอน ส่งเสริมความสามารถในการปรับตัวของชุมชนเปลี่ยนแปลงอย่างมีอิสระในเชิงพลวัตตามบริบทที่เกิดขึ้นภายใต้องค์ความรู้ที่มีอยู่ของตนเอง ส่งเสริมให้ชุมชนเข้มแข็งพึ่งตนเองได้ เป็นผลต่อการลดภาระรัฐ ช่วยสร้างรายได้สนับสนุนรัฐ (Panasi, W. & Sornsuphap, R., 2021) การนับถือพระพุทธศาสนาและการมีจิตสำนึกรักชุมชน วัฒนธรรมการบำเพ็ญบุญ การมีจิตเมตตาการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ปรับพฤติกรรมตนเอง พัฒนาตนเอง ให้ความสำคัญกับการประชุมตามหลักอภิธานิธรรมเคารพภูมิปัญญาชุมชน ศักยภาพในชุมชนถูกนำองค์ความรู้ใช้ร่วมกับการวิจัยและพัฒนาแบบปฏิบัติการจัดการชุมชน เกิดชุดความรู้การปรับตัวชุมชนรองรับกิจกรรมท่องเที่ยววนอุทยานถ้ำหลวง-ขุนน้ำนางนอน ข้อมูลชุมชนตำนานขุนน้ำนางนอน วัฒนธรรมชุมชนมิติความเชื่อ มิตรภาพชุมชน ประวัติศาสตร์ วิถีพุทธชุมชน จำแหม การจัดการธุรกิจชุมชน กิจกรรมส่งเสริมการท่องเที่ยว กิจกรรมอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยว สื่อออนไลน์ส่งเสริมการ

ท่องเที่ยวและการจัดการชุมชน เป็นต้น องค์ความรู้จากการวิจัยของชุมชนที่เข้าร่วมในกระบวนการวิจัยถูกนำไปใช้สร้างมิตรภาพพัฒนาชุมชน แก้ไขปัญหาที่เกิดจากกิจกรรมการท่องเที่ยวที่ทันต่อเหตุการณ์ในพื้นที่ และยังขยายผลไปยังชุมชนใกล้เคียงนำแนวคิดมิตรภาพชุมชนไปจัดการพัฒนาชุมชนแลกเปลี่ยนเรียนรู้ส่งเสริมกิจกรรมท่องเที่ยวชุมชนตามบริบทของพื้นที่

การท่องเที่ยวในจังหวัดเชียงราย ทั้งพื้นที่“ไช้แดง” คือ “บริเวณภายในวนอุทยานถ้ำหลวง” พื้นที่“ไช้ขาว” หรือ “บริเวณชุมชนรอบวนอุทยานถ้ำหลวง-ขุนน้ำนางนอน” และพื้นที่ “กระทะใหญ่” ซึ่งก็คือ “พื้นที่ อำเภอต่าง ๆ ของจังหวัดเชียงราย” ดังนั้น ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาถ้ำหลวง : อดีต ปัจจุบันหลังวันมหัศจรรย์แห่งมิตรภาพ หลังเหตุการณ์ช่วยเหลือทีมหมูป่า อคาเดมี จังหวัดเชียงราย โดยเลือกสังเคราะห์บทเรียนถ้ำหลวงขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมแบบบูรณาการ การพัฒนากระบวนการพัฒนาที่ยั่งยืนของชุมชนถ้ำหลวง จังหวัดเชียงราย และการบูรณาการเครือข่ายมิตรภาพกับการพัฒนาระบบเศรษฐกิจและสังคมของชุมชนถ้ำหลวง จังหวัดเชียงราย ยกย่องคุณภาพชีวิตของคนในชุมชนให้เกิดความยั่งยืน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อสังเคราะห์บทเรียนถ้ำหลวงขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมแบบบูรณาการ
2. เพื่อพัฒนากระบวนการพัฒนาที่ยั่งยืนของชุมชนถ้ำหลวง จังหวัดเชียงราย
3. เพื่อบูรณาการเครือข่ายมิตรภาพกับการพัฒนาระบบเศรษฐกิจและสังคมของชุมชนถ้ำหลวง

จังหวัดเชียงราย

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง ถ้ำหลวง : อดีต ปัจจุบันหลังวันมหัศจรรย์แห่งมิตรภาพ วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ

1. ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ แบ่งเป็น 5 กลุ่ม 1) กลุ่มพระสงฆ์ในพื้นที่ จำนวน 5 รูป เป็นผู้มีบทบาทสำคัญทางด้านจิตวิญญาณและการดูแลชุมชน 2) กลุ่มนักวิชาการด้านพัฒนาชุมชน จำนวน 5 คน มีความรู้และประสบการณ์ทางวิชาการที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาท้องถิ่นและการจัดการทรัพยากร 3) กลุ่มเจ้าหน้าที่วนอุทยานถ้ำหลวง-ขุนน้ำนางนอน จำนวน 5 คน มีประสบการณ์ตรงในการดูแลและจัดการพื้นที่ 4) กลุ่มผู้แทนองค์กรผู้ประกอบการในชุมชน จำนวน 5 คน อันประกอบไปด้วยผู้ที่ทำธุรกิจด้านการท่องเที่ยว ร้านอาหาร หรือการให้บริการที่เกี่ยวข้อง และ 5) กลุ่มผู้แทนประชาชนในพื้นที่ จำนวน 10 คน เกณฑ์การคัดเลือกผู้ให้ข้อมูลสำคัญในการวิจัยครั้งนี้พิจารณาจากคุณสมบัติ 5 ประการหลัก ได้แก่ (1) เป็นบุคคลที่อาศัยอยู่หรือมีความเกี่ยวข้องโดยตรงกับพื้นที่ถ้ำหลวง-ขุนน้ำนางนอน (2) มีประสบการณ์ที่เกี่ยวข้องกับเหตุการณ์หรือการเปลี่ยนแปลงในพื้นที่ โดยเฉพาะภายหลังเหตุการณ์ทีมหมูป่าในปี พ.ศ. 2561 (3) สามารถสื่อสารและถ่ายทอดความคิดเห็นได้อย่างชัดเจนและครบถ้วน (4) แสดงเจตจำนงเข้าร่วมการวิจัยโดยสมัครใจและยินยอมให้ข้อมูลโดยไม่ถูกบังคับ และ (5) สำหรับกลุ่มนักวิชาการ เจ้าหน้าที่ และผู้ประกอบการ ต้องเป็นผู้ที่มีผลงาน ประสบการณ์ หรือการทำงานในพื้นที่มาแล้วไม่น้อยกว่า 3 ปี

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง โดยการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-depth Interview) เป็นการพูดคุยโดยมีประเด็น บทเรียนถ้าหลวงขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมแบบบูรณาการ กระบวนการพัฒนาที่ยั่งยืนของชุมชนถ้าหลวง เครือข่ายมิตรภาพกับการพัฒนาระบบเศรษฐกิจและสังคมของชุมชนถ้าหลวง ซึ่งลักษณะของการสัมภาษณ์เป็นรูปแบบของการให้ผู้ถูกสัมภาษณ์เล่าเรื่องราวต่างๆ อย่างมีเป้าหมาย และผู้วิจัยสอบถามข้อมูลเพิ่มเติมประกอบเนื้อหา โดยประเด็นหรือหัวข้อในการสัมภาษณ์ สามารถดัดแปลงให้มีความยืดหยุ่น ได้ตามความเหมาะสม แบบสัมภาษณ์แบบเจาะลึก เป็นแบบสัมภาษณ์ปลายเปิด และการสัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการ (Informal Interview) เป็นการพูดคุย สนทนาเหมือนกับการพูดคุยสนทนาในชีวิตประจำวัน โดยผู้ถูกสัมภาษณ์แสดงความคิดเห็นให้มากที่สุดและอาศัยประเด็นคำถามบางส่วนที่เกี่ยวข้อง มาเชื่อมโยงกับประเด็นในการสัมภาษณ์ เพื่อให้ได้ข้อมูลระดับลึกจากกลุ่มเป้าหมาย โดยประเด็นหรือหัวข้อในการสัมภาษณ์นั้นสามารถดัดแปลงให้มีความยืดหยุ่น ได้ตามความเหมาะสมแต่ต้องเป็นไปตามวัตถุประสงค์และกรอบแนวคิดของการวิจัยซึ่งการสัมภาษณ์ในรูปแบบนี้ทำให้บางครั้งผู้ถูกสัมภาษณ์ยังไม่รู้ตัวด้วยซ้ำว่าการสนทนานั้นเป็นไปตามการสัมภาษณ์ การตรวจสอบและหาคุณภาพของแบบสัมภาษณ์ โดยนำแบบสัมภาษณ์ที่ผ่านความเห็นชอบจากผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 คน เพื่อตรวจสอบความเที่ยงตรงตามเนื้อหา (Content Validity) แล้วนำมาหาค่าดัชนีความสอดคล้องของข้อคำถาม (Index of Item Objective Congruence, IOC) เกณฑ์การประเมิน IOC มีดังนี้ ผู้เชี่ยวชาญให้คะแนนแต่ละข้อคำถามตามระดับความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย +1 = ข้อคำถามสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย 0 = ไม่แน่ใจ หรือไม่สามารถตัดสินใจได้ -1 = ข้อคำถามไม่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย (Krannasut, 2010) ทั้งนี้แบบสัมภาษณ์มีค่าดัชนีความสอดคล้องอยู่ระหว่าง 0.67 - 1.00

3. วิธีเก็บรวบรวมข้อมูล

การสัมภาษณ์แบบเจาะลึก และสัมภาษณ์ไม่เป็นทางการกับบุคคลต่าง ๆ ที่ได้กำหนดไว้ โดยทำการสัมภาษณ์ และพูดคุยตามประเด็นคำถามที่กำหนดไว้กว้าง ๆ พร้อมทำการจดบันทึกและบันทึกเสียง โดยในการสัมภาษณ์อย่างเป็นทางการนั้นผู้วิจัยได้ทำหนังสือขออนุญาตเก็บข้อมูลภาคสนามเพื่อแสดงต่อ พระสงฆ์ นักวิชาการด้านพัฒนาชุมชน เจ้าหน้าที่วนอุทยานถ้าหลวง-ขุนน้ำนางนอน ผู้แทนกลุ่ม องค์กร ผู้ประกอบการในชุมชน ผู้แทนประชาชนนักท่องเที่ยว

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้แบบสัมภาษณ์ ผู้วิจัยตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูล และนำข้อมูลจากที่ได้จากการสัมภาษณ์มาแยกประเด็นตามแต่ละประเด็น แล้วนำมาเปรียบเทียบความเหมือนหรือความแตกต่างของผู้สัมภาษณ์แต่ละคน ก่อนจะนำข้อมูลนั้นไปวิเคราะห์ และสรุป อภิปราย และข้อเสนอแนะ

ผลการวิจัย

1. สังเคราะห์บทเรียนถ้าหลวงขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมแบบบูรณาการ ภาพการเคลื่อนไหวทางสังคมของกลุ่มชนทั้งชุมชนในท้องถิ่นตามตำนานพระธาตุดอยตุง แสดงบทบาทผู้นำชุมชน ทำนุบำรุงดูแลรักษาพระธาตุดอยตุง ผู้มีศรัทธาเข้ามาร่วมกิจกรรมบุญ เกิดเป็นชุมชนส่งต่อกิจกรรมชุมชนและพัฒนาชุมชน ลักษณะบูรณาการหลายภาคส่วนร่วมพลังศรัทธาดูแลทำนุบำรุงรักษาพระธาตุดอยตุงตามหลักคำสอนพระพุทธศาสนาและปฏิบัติ

ตามหลักศาสนาอื่นๆ เกิดเป็นพลังของชุมชน ความสามัคคี สามารถดูแลรักษาประเพณีวัฒนธรรมชุมชน จัดกิจกรรมทางสังคมได้อย่างต่อเนื่องมาจนถึงปัจจุบัน ข้อมูลชุมชนเอกสารเก่าสุดชุมชนอาศัยอยู่บนดอยนางนอนมีชุมชนไม่น้อยกว่า 30 ชุมชนหรือชาติพันธุ์ เป็นกลุ่มคนที่ท้องถิ่นและชุมชนย้ายเข้ามาอาศัยอยู่ในภูมิภาคแห่งนี้ แต่ถ้าว่า หลังเกิดเหตุการณ์ 13 หมู่ป่าติดถ้ำหลวง “วันมหัศจรรย์แห่งมิตรภาพ” เกิดการเคลื่อนไหวทางสังคมทั้งในพื้นที่และต่างพื้นที่ มีการบูรณาการหลายภาคส่วน เกิดเป็นชุมชนวงกว้าง ติดประสานงานอย่างเป็นระบบนำไปสู่การแสดงบทบาทพัฒนาชุมชน มีทุนทางสังคมช่วยพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน ร่วมพัฒนาชุมชน พัฒนาวนอุทยานถ้ำหลวง-ขุนน้ำนางนอนสู่ความยั่งยืน สำหรับการจัดการชุมชนให้อยู่ร่วมพร้อมกับใช้ทรัพยากรธรรมชาติและอนุรักษ์ธรรมชาติ เนื่องจากพระพุทธศาสนา และศาสนาอื่น ความเชื่อ ความศรัทธาชี้นำแนวทางพัฒนาชุมชน แม้รูปแบบการพัฒนาต่างกัน แต่กิจกรรมเป็นส่วนสำคัญต่อการพัฒนาชุมชนให้เข้มแข็ง เห็นได้จากการสร้างศาสนสถานในชุมชน เมื่อเริ่มต้นอาจมองเห็นความสำเร็จเลือนราง บางครั้งดูไร้ความหวัง แต่ชุมชนก็ร่วมพลังศรัทธา ดังชุมชนในตำนานพระธาตุดอยตุง และชุมชนอาศัยธรรมชาติสิ่งแวดล้อมที่มีอยู่ให้เกิดประโยชน์ต่อการดำรงชีพ จัดกิจกรรมสร้างสรรค์ร่วมกันนำพลังชุมชนไปทำนุบำรุงพระพุทธศาสนา รวมถึงศาสนาอื่นๆ มีการสร้างศาสนสถานในชุมชนมีกิจกรรมร่วมกันก่อให้เกิดการพัฒนาชุมชนอย่างต่อเนื่อง แสดงมิติความเข้มแข็งของชุมชน

2. พัฒนาระบบการพัฒนาที่ยั่งยืนของชุมชนถ้ำหลวง ภาพการพัฒนาชุมชนจากฐานเดิมต้นทุนเดิมของชุมชน มีการเตรียมการสำหรับวางแผนพัฒนาชุมชน วางแผนทำนุบำรุงรักษาพระธาตุดอยตุง จัดกิจกรรมร่วมกันอย่างต่อเนื่อง ส่งต่อกิจกรรมการพัฒนาชุมชนตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบัน ส่วนรูปแบบวิธีการพัฒนา คำนึงถึงกิจกรรมทางเศรษฐกิจ การขยายตัวทางเศรษฐกิจสอดคล้องกับวิถีชุมชน สมาชิกชุมชนจะเน้นการพัฒนาแบบพึ่งพิงอนุรักษ์ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมไว้ส่งต่อไปยังสมาชิกชุมชนรุ่นต่อไป โดยสามารถพึ่งพาตนเองในชุมชน ก่อให้เกิดกระบวนการพัฒนาแบบมีส่วนร่วม การพัฒนาสร้างความอุดมสมบูรณ์ทางทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม จนเกิดแผนงานกิจกรรมชุมชน การปฏิบัติตามวิถีชุมชน มีกิจกรรมการพัฒนาที่หลากหลาย มีการเตรียมการพัฒนาเลือกใช้ทุนได้อย่างเหมาะสม มีแกนนำชุมชนนำจัดกิจกรรม และกิจกรรมต่างๆ ลักษณะร่วมบริหารจัดการ ช่วยให้เกิดการขับเคลื่อนเศรษฐกิจชุมชนสร้างงาน สร้างรายได้เข้าสู่ชุมชน ทั้งนี้ มีการทบทวนผลกระทบที่เกิดจากการพัฒนาที่รวดเร็ว ส่งเสริมการรวมกลุ่มและจัดกิจกรรมทางสังคม สร้างความร่วมมือบูรณาการกับกิจกรรมเครือข่ายทางสังคม จัดทำแผนงานกิจกรรมประจำปี ร่วมกับแผนงานพัฒนาของหน่วยงานภาครัฐ องค์กรภาคเอกชน องค์กรภาคประชาชน และถอดบทเรียนใช้เรียนรู้สร้างนวัตกรรมชุมชน พัฒนาระบบการพัฒนาชุมชนอย่างต่อเนื่อง รูปแบบการพัฒนาชุมชนถ้ำหลวงคือ การพัฒนาแบบบูรณาการบนฐานทุนเดิมของชุมชน โดยใช้การมีส่วนร่วมและเครือข่ายความร่วมมือเป็นกลไกหลัก เพื่อสร้างเศรษฐกิจชุมชนที่พึ่งพาตนเองได้ และรักษาสมดุลกับสิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรม ซึ่งนับเป็นแนวทางการพัฒนาที่ตอบโจทย์ทั้งในมิติท้องถิ่นและความยั่งยืน

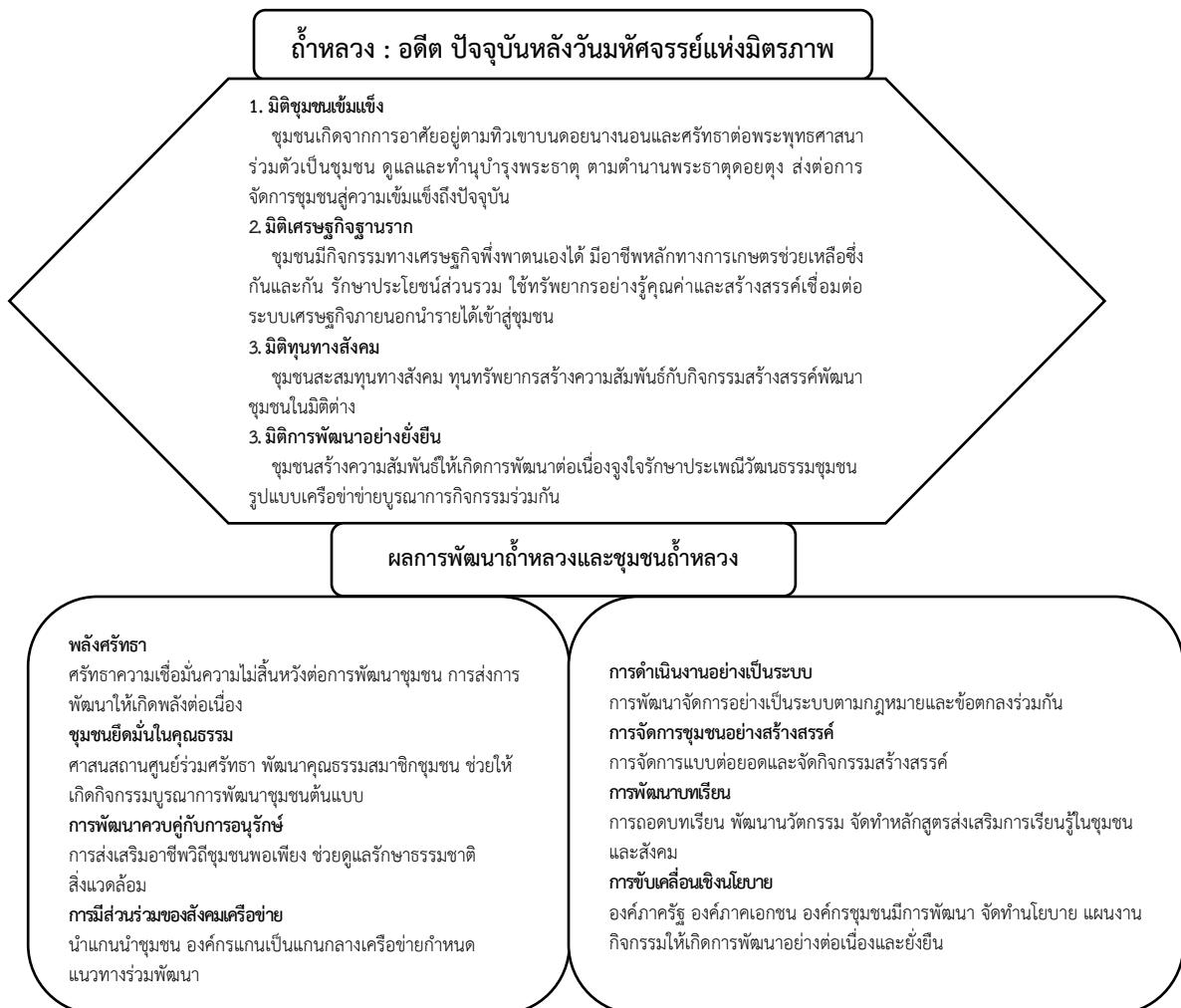
3. บูรณาการเครือข่ายมิตรภาพกับการพัฒนาระบบเศรษฐกิจและสังคมของชุมชนถ้ำหลวง จังหวัดเชียงราย รูปแบบชุมชนเป็นสร้างเครือข่ายการพัฒนาชุมชน พัฒนาระบบเศรษฐกิจและสังคมของชุมชนถ้ำหลวง จังหวัดเชียงราย เป็นการเชื่อมความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในชุมชนวนอุทยานถ้ำหลวง-ขุนน้ำนางนอน และพื้นที่บริเวณใกล้เคียง ในพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติป่าดอยนางนอน ท้องที่ตำบลห้วยไคร้ ตำบลโป่งผา ตำบลโป่งงาม และตำบลเวียงพางคำ อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย มีกิจกรรมร่วมกันในรูปแบบเครือข่ายความร่วมมือระหว่างสมาชิกชุมชน ระหว่างสมาชิกชุมชนกับหน่วยงานรัฐ ระหว่างสมาชิกชุมชนกับองค์กรในชุมชน ความสัมพันธ์เครือข่ายการพัฒนาชุมชน พัฒนาระบบเศรษฐกิจและสังคมของชุมชนถ้ำหลวง จังหวัดเชียงรายมี 3 ลักษณะ คือ

เครือข่ายการแลกเปลี่ยน เครือข่ายการติดต่อสื่อสาร และเครือข่ายความสัมพันธ์ในการอยู่ร่วมกันเครือข่ายทางสังคม ส่งผลให้เกิดการสะสมเป็นทุนทางสังคม เพิ่มความสำเร็จให้กับตัวบุคคลและองค์กร เช่น การเป็นแกนนำกลุ่มอนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมชุมชน แกนนำอาสาสมัครชุมชน เป็นต้น ช่วยสร้างความสัมพันธ์ที่ดีทำให้บุคคลในองค์กรมีการเชื่อมโยงประสานงานกันดีขึ้น ทั้งยังสามารถดึงทรัพยากรของแต่ละองค์กรมาประสานเชื่อมโยงกันเกิดประโยชน์ต่อชุมชนตามมิติต่าง ๆ

องค์ความรู้ใหม่

องค์ความรู้ใหม่ที่ได้จากการสังเคราะห์การวิจัย โดยการศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับความเข้มแข็งของชุมชน แนวคิดเกี่ยวกับเศรษฐกิจฐานราก แนวคิดเกี่ยวกับทุนทางสังคม แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาที่ยั่งยืน นำไปสู่การสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ให้ข้อมูลสำคัญ “ถ้าหลวง : อดีต ปัจจุบันหลังวันมหัศจรรย์แห่งมิตรภาพ” เพื่อสังเคราะห์บทเรียนถ้าหลวงขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมแบบบูรณาการ เพื่อพัฒนากระบวนการพัฒนาที่ยั่งยืนของชุมชนถ้าหลวงจังหวัดเชียงราย และเพื่อบูรณาการเครือข่ายมิตรภาพกับการพัฒนาระบบเศรษฐกิจและสังคมของชุมชนถ้าหลวงจังหวัดเชียงราย ดังแผนภาพที่ 1

ภาพที่ 1 องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย

องค์ความรู้ใหม่ที่ได้จากการสังเคราะห์การวิจัย

เหตุการณ์ถ้ำหลวง-ขุนน้ำนางนอน ซึ่งเริ่มต้นจากการสูญหายของเด็กและโค้ชทีมฟุตบอล “หมูป่าอะคาเดมี” 13 ชีวิตในปี พ.ศ. 2561 ได้กลายเป็นจุดเปลี่ยนสำคัญของพื้นที่แห่งนี้ ไม่เพียงแต่เป็นเหตุการณ์ที่ดึงดูดความสนใจของคนทั้งโลก แต่ยังแสดงให้เห็นถึงพลังอันมหัศจรรย์ของมิตรภาพ จิตอาสา และการเสียสละที่ไร้พรมแดน จากทั้งในประเทศและนานาชาติ ซึ่งรวมพลังกันช่วยเหลือจนสำเร็จ จากเหตุการณ์นี้ ได้มีการ ถอดบทเรียนระดับโลก ทั้งในด้านการกู้ภัย การจัดการพื้นที่ การประสานงานระหว่างหน่วยงาน ไปจนถึงมิติของพลังชุมชน จิตอาสา และคุณธรรมที่ฝังรากลึกในสังคมไทย จิตอาสาและพลังชุมชน จากอดีตถึงปัจจุบัน จิตอาสาไม่ใช่เรื่องใหม่ในพื้นที่นี้ หากแต่เป็นพลังที่สืบทอดมาตั้งแต่อดีต ตามตำนานของ “พระธาตุดอยตุง” และ “ปู่เจ้าลาวจก” ที่กล่าวถึงการรวมตัวของผู้มีศรัทธาในพระพุทธศาสนาเพื่อดูแลพระธาตุ กลายเป็นชุมชนเล็กๆ ที่พัฒนาอย่างต่อเนื่องจนเกิดเป็นชุมชนเข้มแข็งในปัจจุบัน ตำนานดังกล่าวมีจุดร่วมกับเหตุการณ์ถ้ำหลวง กล่าวคือ การรอคอยของลูกชายทั้งสามของปู่เจ้าลาวจก ที่ได้รับการดูแลจากชุมชนจิตอาสา เช่นเดียวกับ 13 หมูป่าที่รอคอยความช่วยเหลือจาก “คนนอกถ้ำ” ด้วยศรัทธาและความหวัง เส้นทางแห่งความศรัทธาและการพัฒนา ชุมชนตามแนวเทือกเขาตอยนางนอนเต็มไปด้วยความหลากหลายทางชาติพันธุ์ เช่น อาข่า มูเซอแดง อีโก๋ และกลุ่มไทยพื้นราบต่างอยู่ร่วมกันอย่างสงบ มีความศรัทธาร่วมกันในการดูแลธรรมชาติ ศาสนสถาน และวัฒนธรรมท้องถิ่น ความสัมพันธ์ระหว่างชุมชนดังกล่าวไม่เพียงแต่เชื่อมโยงกันในด้านวัฒนธรรมและวิถีชีวิต หากแต่ยังเชื่อมโยงไปถึงระดับประเทศและโลก โดยเฉพาะเมื่อเหตุการณ์ถ้ำหลวงทำให้เกิดความร่วมมือข้ามประเทศ ในหลวงรัชกาลที่ 9 เคยเสด็จเยือนดอยสะเกี๋ในปี พ.ศ. 2512 เพื่อช่วยเหลือกลุ่มชาติพันธุ์จากภัยยาเสพติด แสดงให้เห็นว่าการพัฒนาและการแก้ปัญหาสังคมในพื้นที่นี้มีรากฐานที่มั่นคงมาอย่างยาวนาน

การบูรณาการพัฒนาชุมชน 4 มิติแห่งความยั่งยืน มิติชุมชนเข้มแข็งชุมชนรวมตัวกันด้วยความศรัทธามีคุณธรรมเป็นรากฐาน ใช้กิจกรรมทางวัฒนธรรมและศาสนาเป็นแกนกลางในการพัฒนา เช่น หมู่บ้านรักษาศีล 5 หรือหมู่บ้านคุณธรรม มิติเศรษฐกิจฐานรากชุมชนใช้ทรัพยากรอย่างรู้คุณค่า พึ่งพาตนเองได้ ส่งเสริมอาชีพวิถีเกษตร ท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ และเชื่อมต่อเศรษฐกิจภายนอก มิติทุนทางสังคมเครือข่ายทางศาสนา วัฒนธรรม ชาติพันธุ์ เป็นทุนที่สำคัญในการสร้างกิจกรรมและความสัมพันธ์ภายในชุมชนและกับโลกภายนอก และมิติการพัฒนาอย่างยั่งยืน เครือข่ายพลังชุมชนจากท้องถิ่นสู่สากล รูปแบบการพัฒนาชุมชนในพื้นที่ถ้ำหลวงได้กลายเป็นต้นแบบของ “เครือข่ายชุมชน” ที่สะท้อนการบูรณาการการพัฒนา 4 มิติ คือ ชุมชนเข้มแข็ง เศรษฐกิจฐานราก ทุนทางสังคม และความยั่งยืน เครือข่ายที่เกิดขึ้นไม่เพียงแต่ทำให้ชุมชนสามารถรับมือกับวิกฤติ แต่ยังต่อยอดไปสู่การสร้างเศรษฐกิจ วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อมที่สมดุล ตลอดจนเป็นแรงบันดาลใจให้กับการพัฒนาชุมชนในบริบทสากล ที่เชื่อมโยงภายในและภายนอกชุมชน ทั้งกับภาครัฐ องค์กรเอกชน และนานาชาติ แม้บางเครือข่ายจะไม่ได้มีโครงสร้างชัดเจน แต่ก็แสดงออกผ่านกิจกรรมความร่วมมือ เช่น การอนุรักษ์ การท่องเที่ยว การเรียนรู้ และการบรรเทาสาธารณภัย เหตุการณ์ถ้ำหลวงไม่ได้เป็นเพียงเรื่องราวของการกู้ภัยระดับโลก แต่คือจุดเปลี่ยนทางสังคม ที่เชื่อมโยง ตำนาน วัฒนธรรม ศรัทธา และพลังของผู้คน ให้กลายเป็นรูปธรรมแห่งการพัฒนาในวันนี้ ถ้ำหลวงไม่ได้เป็นเพียง “ถ้ำ” แต่เป็น ศูนย์กลางของการเรียนรู้ การพัฒนา และความหวัง ที่ยึดโยงผู้คนเข้าด้วยกัน ทั้งในมิติของจิตอาสา เศรษฐกิจ วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อมจากตำนานสู่ความจริง จากอดีตสู่อนาคต ถ้ำหลวงคือบทเรียนของโลก และแรงบันดาลใจของมนุษยชาติ

ขั้นตอนการได้มาซึ่งองค์ความรู้ ลำดับแรก คือการเก็บข้อมูลจากเหตุการณ์จริง การสืบทอดและการช่วยเหลือที่หมู่บ้านได้ก่อให้เกิดข้อมูลเชิงประสบการณ์มากมาย ทั้งด้านเทคนิคการกู้ภัย การจัดการพื้นที่เสี่ยงภัย และรูปแบบการประสานงานระหว่างประเทศ ต่อมาคือการสังเกตและการบันทึกบทเรียน โดยเน้นไปที่การมีส่วนร่วมของชุมชน จิตอาสา รวมถึงความร่วมมือร่วมใจของหน่วยงานภาครัฐ เอกชน และประชาชนทั่วไป ขั้นตอนถัดมา คือการเชื่อมโยงเหตุการณ์เข้ากับบริบททางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมของพื้นที่ ดำเนินการโดยพระธาตุตอดตุงและปู่เจ้าลาวจกสะท้อนให้เห็นว่าการรวมพลังจิตอาสาไม่ใช่สิ่งใหม่ แต่เป็นคุณค่าที่สืบทอดมาอย่างยาวนานในสังคมไทย ความศรัทธาที่มีรากฐานในอดีตจึงกลายเป็นแรงบันดาลใจสำคัญของเหตุการณ์ครั้งนี้ จากนั้นเป็นกระบวนการตีความและสังเคราะห์แนวคิด โดยเหตุการณ์ถ้ำหลวงได้ถูกขยายความหมายจาก “ถ้ำ” ธรรมชาติสู่การเป็น “ศูนย์กลางการเรียนรู้และพัฒนา” แนวคิดดังกล่าวได้ถอดออกมาเป็น 4 มิติของความยั่งยืน ได้แก่ มิติชุมชนเข้มแข็งที่ใช้ศรัทธาและคุณธรรมเป็นแกนกลาง มิติเศรษฐกิจฐานรากที่เน้นการพึ่งพาตนเองและท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ มิติทุนทางสังคมที่อาศัยเครือข่ายวัฒนธรรม ศาสนา และชาติพันธุ์ และสุดท้ายคือมิติการพัฒนาอย่างยั่งยืนที่ก่อให้เกิดเครือข่ายความร่วมมือจากท้องถิ่นสู่ระดับโลก เมื่อกระบวนการสังเคราะห์เสร็จสิ้น ก็ได้นำไปสู่การสร้างองค์ความรู้ใหม่ ซึ่งไม่เพียงเป็นต้นแบบของการจัดการภัยพิบัติ หากยังเป็นโมเดลการพัฒนาชุมชนแบบบูรณาการที่สามารถนำไปปรับใช้ในพื้นที่อื่นได้จริง สุดท้ายคือการเผยแพร่และต่อยอดองค์ความรู้เหล่านั้นผ่านงานวิจัย สื่อมวลชน และกิจกรรมการเรียนรู้ในชุมชน จนถ้ำหลวงกลายเป็นศูนย์กลางของแรงบันดาลใจที่ยึดโยงผู้คนทั้งในประเทศและต่างประเทศเข้าด้วยกัน

อภิปรายผลการวิจัย

1. สังเคราะห์บทเรียนถ้ำหลวงขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมแบบบูรณาการ ภาพการเคลื่อนไหวทางสังคมของกลุ่มชนทั้งชุมชนในท้องถิ่นตามตำนานพระธาตุตอดตุง แสดงบทบาทผู้นำชุมชน ทำนุบำรุงดูแลรักษาพระธาตุตอดตุง ผู้มีศรัทธาเข้าร่วมกิจกรรมบุญ เกิดเป็นชุมชนส่งต่อกิจกรรมชุมชนและพัฒนาชุมชน ลักษณะบูรณาการหลายภาคส่วนร่วมพลังศรัทธาดูแลทำนุบำรุงรักษาพระธาตุตอดตุงตามหลักคำสอนพระพุทธศาสนาและปฏิบัติตามหลักศาสนาอื่นๆ เกิดเป็นพลังของชุมชน ความสามัคคี สามารถดูแลรักษาประเพณีวัฒนธรรมชุมชน จัดกิจกรรมทางสังคมได้อย่างต่อเนื่องมาจนถึงปัจจุบัน ข้อมูลชุมชนเอกสารเกาละบุชุมชนอาศัยอยู่บนดอยนางนอนมีชุมชนไม่น้อยกว่า 30 ชุมชนหรือชาติพันธุ์ เป็นกลุ่มคนท้องถิ่นและชุมชนย้ายเข้ามาอาศัยอยู่ในภูมิภาคแห่งนี้ แต่ถ้าว่า หลังเกิดเหตุการณ์ 13 หมู่ป่าติดถ้ำหลวง “วันมหัศจรรย์แห่งมิตรภาพ” เกิดการเคลื่อนไหวทางสังคมทั้งในพื้นที่และต่างพื้นที่ มีการบูรณาการหลายภาคส่วน เกิดเป็นชุมชนวงกว้าง ติดประสานงานอย่างเป็นระบบนำไปสู่การแสดงบทบาทพัฒนาชุมชน มีทุนทางสังคมช่วยพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน ร่วมพัฒนาชุมชน พัฒนาวนวนอุทยานถ้ำหลวง-ขุนน้ำนางนอนสู่ความยั่งยืน สำหรับการจัดการชุมชนให้อยู่ร่วมพร้อมกับใช้ทรัพยากรธรรมชาติและอนุรักษ์ธรรมชาติ เนื่องจากพระพุทธศาสนา และศาสนาอื่น ความเชื่อ ความศรัทธาชี้แนะแนวทางพัฒนาชุมชน แม้รูปแบบการพัฒนาต่างกัน แต่กิจกรรมเป็นส่วนสำคัญต่อการพัฒนาชุมชนให้เข้มแข็ง เห็นได้จากการสร้างศาสนสถานในชุมชน เมื่อเริ่มต้นอาจมองเห็นความสำเร็จเลือนราง บางครั้งดูไร้ความหวัง แต่ชุมชนก็ร่วมพลังศรัทธา ดังชุมชนในตำนานพระธาตุตอดตุง และชุมชนอาศัยธรรมชาติสิ่งแวดล้อมที่มีอยู่ให้เกิดประโยชน์ต่อการดำรงชีพ จัดกิจกรรมสร้างสรรค์ร่วมกันนำพลังชุมชนไปทำนุบำรุงพระพุทธศาสนา รวมถึงศาสนาอื่นๆ มีการสร้างศาสนสถานในชุมชนมี

กิจกรรมร่วมกันก่อให้เกิดการพัฒนาชุมชนอย่างต่อเนื่อง แสดงมิติตามความเข้มแข็งของชุมชน สอดคล้องกับงานวิจัยของ วิษณุ พนาสิทธ์และรัตพงษ์ สอนสุภาพ ได้ศึกษาเรื่อง แนวทางการพัฒนานวนอุทยานถ้ำหลวง-ขุนน้ำนางนอนให้เป็นแหล่งท่องเที่ยว หลังเหตุการณ์ช่วยเหลือทีมหมูป่า อคาเดมี ผลการวิจัยพบว่า การจัดการออกเป็น 3 ระดับ ได้แก่ “ไข่แดง” หรือพื้นที่ภายในวนอุทยาน เน้นการจัดการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ผสมผสานกับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม “ไข่ขาว” หรือพื้นที่ชุมชนรอบนอกวนอุทยาน ใช้การจัดการท่องเที่ยวเชิงบูรณาการคำนึงถึงข้อจำกัดของสภาพสังคมและสิ่งแวดล้อม “กระทะใหญ่” หรือระดับจังหวัดเชียงราย ใช้แนวทางการจัดการท่องเที่ยวผสมผสานทั้งเชิงวัฒนธรรมและยั่งยืน เพื่อรองรับนักท่องเที่ยวที่มีความหลากหลาย บทเรียนจากเหตุการณ์ถ้ำหลวงทำให้เห็นว่า “การเคลื่อนไหวทางสังคมแบบบูรณาการ” ไม่ได้หยุดอยู่เพียงการช่วยเหลือในยามวิกฤติ แต่ขยายผลไปสู่การสร้างเครือข่ายพัฒนาชุมชนที่มีรากฐานจากศรัทธา วัฒนธรรม และทุนทางสังคมในท้องถิ่น ซึ่งเมื่อผสมผสานเข้ากับการจัดการเชิงวิชาการด้านการท่องเที่ยวและสิ่งแวดล้อมแล้ว จึงสามารถนำไปสู่การพัฒนาที่สมดุลและยั่งยืน (Panasit, W. & Sornsuphap, R., 2021)

2. พัฒนาระบบการพัฒนาที่ยั่งยืนของชุมชนถ้ำหลวง ภาพการพัฒนาชุมชนจากฐานเดิมต้นทุนเดิมของชุมชน มีการเตรียมการสำหรับวางแผนพัฒนาชุมชน วางแผนทำนุบำรุงรักษาพระธาตุดอยตุง จัดกิจกรรมร่วมกันอย่างต่อเนื่อง ส่งต่อกิจกรรมการพัฒนาชุมชนตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบัน ส่วนรูปแบบวิถี การพัฒนา คำนึงถึงกิจกรรมทางเศรษฐกิจ การขยายตัวทางเศรษฐกิจสอดคล้องกับวิถีชุมชน สมาชิกชุมชนจะเน้นการพัฒนาแบบพึ่งพิงอนุรักษ์ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมไว้ส่งต่อไปยังสมาชิกชุมชนรุ่นต่อไป โดยสามารถพึ่งพาตนเองในชุมชน ก่อให้เกิดกระบวนการพัฒนาแบบมีส่วนร่วม การพัฒนาสร้างความอุดมสมบูรณ์ทางทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม จนเกิดแผนงานกิจกรรมชุมชน การปฏิบัติตามวิถีชุมชน มีกิจกรรมการพัฒนาที่หลากหลาย มีการเตรียมการพัฒนาเลือกใช้ทุนได้อย่างเหมาะสม มีแกนนำชุมชนนำจัดกิจกรรม และกิจกรรมต่างๆ ลักษณะร่วมบริหารจัดการ ช่วยให้เกิดการขับเคลื่อนเศรษฐกิจชุมชนสร้างงาน สร้างรายได้เข้าสู่ชุมชน ทั้งนี้ มีการทบทวนผลกระทบที่เกิดจากการพัฒนาที่รวดเร็ว ส่งเสริมการร่วมกลุ่มและจัดกิจกรรมทางสังคม สร้างความร่วมมือบูรณาการกับกิจกรรมเครือข่ายทางสังคม จัดทำแผนงานกิจกรรมประจำปี ร่วมกับแผนงานพัฒนาของหน่วยงานภาครัฐ องค์กรภาคเอกชนชน องค์กรภาคประชาชน และถอดบทเรียนใช้เรียนรู้สร้างนวัตกรรมชุมชน พัฒนาระบบการพัฒนาชุมชนอย่างต่อเนื่อง สอดคล้องกับงานวิจัยของ ทวี วุฒะเกียรติศักดิ์ ได้ศึกษาเรื่อง การสร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจให้กับชุมชนโดยการพัฒนากลุ่มอาชีพ ในพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบลพลสงคราม อำเภอโนนสูง จังหวัดนครราชสีมา ผลการศึกษาพบว่า การพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนจำเป็นต้องสร้างทั้งจากภายในและภายนอกชุมชนไปพร้อมกัน ปัจจัยแห่งความสำเร็จ ได้แก่ ความรู้ การยอมรับ คักดิ์ศรีที่เท่าเทียมกันของภาคีสมาชิก และการมีชุมชนเป้าหมายเป็นศูนย์กลาง ผลการดำเนินงานในเชิงรูปธรรมสามารถสะท้อนให้เห็นผ่านการจัดตั้งและการขับเคลื่อนกลุ่มอาชีพในทั้ง 15 หมู่บ้าน ซึ่งใช้การตัดสินใจและความเหมาะสมของชุมชนเป็นเกณฑ์หลักในการจัดหาทุนและดำเนินการพัฒนาชุมชนที่ยั่งยืนไม่สามารถเกิดจากปัจจัยภายนอกเพียงอย่างเดียว แต่ต้องอาศัยพลังจากภายในชุมชน ทั้งในด้านศรัทธา วัฒนธรรม การรวมกลุ่ม และการจัดการทรัพยากรอย่างรู้คุณค่า เมื่อนำสิ่งเหล่านี้มาผสมผสานเข้ากับการสนับสนุนจากภายนอก จึงสามารถสร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจและความมั่นคงของชุมชน (Watcharakitsak, T., 2016)

3. บุรณาการเครือข่ายมิตรภาพกับการพัฒนาระบบเศรษฐกิจและสังคมของชุมชนถ้ำหลวง จังหวัดเชียงราย รูปแบบชุมชนเป็นสร้างเครือข่ายการพัฒนาชุมชน พัฒนาระบบเศรษฐกิจและสังคมของชุมชนถ้ำหลวง จังหวัดเชียงราย เป็นการเชื่อมความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในชุมชนวนอุทยานถ้ำหลวง-ขุนน้ำนางนอน และพื้นที่บริเวณใกล้เคียง ในพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติป่าดอยนางนอน ท้องที่ตำบลห้วยไคร้ ตำบลโป่งผา ตำบลโป่งงาม และตำบลเวียงพางคำ อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย มีกิจกรรมร่วมกันในรูปแบบเครือข่ายความร่วมมือระหว่างสมาชิกชุมชน ระหว่างสมาชิกชุมชนกับหน่วยงานรัฐ ระหว่างสมาชิกชุมชนกับองค์กรในชุมชน แต่บางเครือข่ายอาจมองไม่เห็นเป็นรูปธรรมลักษณะเครือข่ายมีกิจกรรมร่วมกันเป็นบางครั้งตามที่นัดหมายในชุมชน ความสัมพันธ์เครือข่ายการพัฒนาชุมชน พัฒนาระบบเศรษฐกิจและสังคมของชุมชนถ้ำหลวง จังหวัดเชียงรายมี 3 ลักษณะ คือ เครือข่ายการแลกเปลี่ยน เครือข่ายการติดต่อสื่อสาร และเครือข่ายความสัมพันธ์ในการอยู่ร่วมกันเครือข่ายทางสังคม ส่งผลให้เกิดการสะสมเป็นทุนทางสังคม เพิ่มความสำเร็จให้กับตัวบุคคลและองค์กร เช่น การเป็นแกนนำกลุ่มอนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมชุมชน แกนนำอาสาสมัครชุมชน เป็นต้น ช่วยสร้างความสัมพันธ์ที่ดีทำให้บุคคลในองค์กรมีการเชื่อมโยงประสานงานกันดีขึ้น ทั้งยังสามารถดึงทรัพยากรของแต่ละองค์กรมาประสานเชื่อมโยงกันเกิดประโยชน์ต่อชุมชนตามมิติต่าง ๆ สอดคล้องกับงานวิจัยของ ธวัชชัย คะหะบาน ได้ศึกษาเรื่อง การพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนประมงอย่างมีส่วนร่วม กรณีศึกษาบ้านทับปลา ตำบลหนองสรวง อำเภอหนองกุงศรี จังหวัดกาฬสินธุ์ ผลการศึกษาพบว่า การจัดการทรัพยากรจะประสบความสำเร็จได้เมื่อมีการสร้างเครือข่ายและการมีส่วนร่วมของชุมชน ผ่านการตั้งกลุ่มอนุรักษ์และเครือข่ายการจัดการทรัพยากร รวมทั้งการสร้างระบบเศรษฐกิจชุมชนที่มีการบริหารจัดการเป็นรูปธรรม งานวิจัยยังเสนอให้มีการสร้างผู้นำรุ่นใหม่เพื่อสืบทอดวิถีของชุมชน และสนับสนุนองค์ความรู้ด้านการแปรรูป การออกแบบ มาตรฐานผลิตภัณฑ์ และการตลาด ทุนทางสังคมจากเครือข่ายมิตรภาพ ได้ช่วยให้เกิดการรวมกลุ่ม การสร้างแกนนำ และการใช้ทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ เช่นเดียวกับข้อค้นพบของธวัชชัยที่เน้นบทบาทของเครือข่ายและผู้นำในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจชุมชน ด้วยเหตุนี้ การบุรณาการเครือข่ายมิตรภาพจึงไม่เพียงแต่ช่วยยกระดับเศรษฐกิจท้องถิ่น แต่ยังสร้างความยั่งยืนทางสังคมและวัฒนธรรมให้กับชุมชนถ้ำหลวง จังหวัดเชียงรายอย่างต่อเนื่อง (Kahaban, T. (2017).

บทสรุป

เหตุการณ์ 13 หมูป่าติดถ้ำหลวง นอกจากจะเป็นเหตุการณ์ที่สะเทือนใจคนทั้งประเทศ ยังถือเป็นจุดเริ่มต้นของการเปลี่ยนแปลงครั้งสำคัญในกระบวนการพัฒนาชุมชนและการเคลื่อนไหวทางสังคมในพื้นที่ อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย การร่วมแรงร่วมใจของผู้คนจากหลายภาคส่วน ทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน ประชาชนในท้องถิ่น และอาสาสมัครจากทั่วประเทศ ได้กลายเป็นแบบอย่างของ "ขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมแบบบูรณาการ" ที่เกิดขึ้นอย่างเป็นระบบ ภายหลังเหตุการณ์ ชุมชนในพื้นที่รอบวนอุทยานถ้ำหลวง-ขุนน้ำนางนอน ได้รวมพลังกันดำเนินกิจกรรมเพื่อพัฒนาชุมชนอย่างต่อเนื่อง การเคลื่อนไหวเหล่านี้ไม่ได้จำกัดเพียงการฟื้นฟูพื้นที่เท่านั้น แต่ยังรวมถึงการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ การทำนุบำรุงพระพุทธศาสนาและศาสนาอื่น ๆ รวมถึงการสร้างศาสนสถานที่ยังเสริมความเป็นปึกแผ่นในชุมชน นำไปสู่การแสดงออกถึงความเข้มแข็งทางสังคม และการมีส่วนร่วมของคนในท้องถิ่นอย่างชัดเจน นอกจากนี้ กระบวนการพัฒนาชุมชนยังอาศัยพื้นฐานเดิมของชุมชน เช่น วิถีชีวิต วัฒนธรรม และทรัพยากรท้องถิ่น โดยมีการวางแผนกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน การพัฒนาไม่ได้เน้นเพียงมิติด้านเศรษฐกิจ แต่ควบคู่ไปกับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม การใช้ทุนชุมชนอย่างเหมาะสม และการ

พึ่งพาตนเอง ซึ่งก่อให้เกิดรูปแบบการพัฒนาที่ยั่งยืน สร้างงาน สร้างรายได้ และเพิ่มความมั่นคงให้กับคนในชุมชน อีกหนึ่งบทเรียนสำคัญคือการสร้างเครือข่ายมิตรภาพระหว่างชุมชนในพื้นที่และภายนอก ทำให้เกิดการประสานงานอย่างมีประสิทธิภาพ ทั้งในระดับสมาชิกชุมชน หน่วยงานรัฐ และองค์กรต่าง ๆ เครือข่ายความร่วมมือเหล่านี้แบ่งออกได้เป็น 3 ลักษณะ ได้แก่ เครือข่ายการแลกเปลี่ยน เครือข่ายการติดต่อสื่อสาร และเครือข่ายความสัมพันธ์ในการอยู่ร่วมกัน ซึ่งก่อให้เกิด "ทุนทางสังคม" ที่เป็นรากฐานสำคัญของการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืน ในภาพรวม ชุมชนถ้ำหลวงจึงเป็นตัวอย่างที่ชัดเจนของการรวมพลังจากรากฐานเดิมของสังคมท้องถิ่น ผสมผสานกับการเปิดรับการสนับสนุนจากภายนอก และการวางแผนการพัฒนาอย่างมีส่วนร่วม ภายใต้เป้าหมายของความยั่งยืนทางเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม ที่สามารถถ่ายทอดไปยังชุมชนอื่น ๆ ได้อย่างมีคุณค่าในอนาคต

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

1.1 หน่วยงานภาครัฐภาคีรัฐต้องเข้าไปวางโครงสร้างพื้นฐานและระบบสาธารณูปโภคที่จำเป็น ทั้งรถรับส่ง ที่จอดรถและราคาค่าจอดรถ จุดที่ตั้งบริเวณร้านค้า และอื่นๆ ที่จะส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพและการให้บริการแก่นักท่องเที่ยว

1.2 ภาครัฐต้องเข้าไปสนับสนุนงบประมาณและองค์ความรู้ในการสร้างอาชีพต่างๆ ที่เกี่ยวกับท่องเที่ยว และกิจกรรมต่างๆ ที่สร้างสรรค์ให้ชาวบ้านบริเวณรอบอุทยาน ที่จะสามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวให้เพิ่มขึ้นได้

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรศึกษาเชิงลึกถึงแนวทางการจัดการการท่องเที่ยวบริเวณภายในวนอุทยานถ้ำหลวง-ขุนน้ำนางนอน อย่างยั่งยืนควรเป็นอย่างไรเมื่อเปรียบเทียบกับกรณีคล้ายกันในต่างประเทศ

2.2 ควรศึกษาการท่องเที่ยววนอุทยานถ้ำหลวง-ขุนน้ำนางนอน ในมิติการพัฒนาเชิงอนุรักษ์ เพื่อเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่สนองประโยชน์ต่อชุมชนสังคม และประเทศชาติอย่างยั่งยืน

References

- Boonyanuwat, R. (2018). Lesson learned from Tham Luang cave rescue. Retrieved August ๙, from <https://www.matichon.co.th/news-monitor/news>
- Department of Disaster Prevention and Mitigation. (2016). *Operations to assist missing persons in Tham Luang–Khun Nam Nang Non Forest Park, Chiang Rai Province: A summary of lessons learned after operations*. Bangkok: Department of Disaster Prevention and Mitigation.
- Jantakoon, J. (2015). Disaster education : Learning approach to disaster preparedness activities (part 1). *Journal of Education Naresuan University*, 17(4), 188-201.

- Kahaban, T. (2017). Participatory development of the community fishing economy: A case study of Ban Thap Pla, Nong Suang Subdistrict, Nong Kung Si District, Kalasin Province. *Journal of Administrative Governance*, 6(2), 45–55.
- Krannasut, P. (2010). *Statistics for behavioral science research*. Bangkok: Charoenphonkanphim.
- Panasit, W. & Sornsuphap, R. (2021). Guidelines for the development of Tham Luang–Khun Nam Nang Non Forest Park as a tourist attraction after the rescue of the Wild Boars Academy team. *Western University Research Journal: Humanities and Social Science*, 7(1), 191–199.
- Watcharakiatsak, T. (2016). Strengthening community economic development through the promotion of occupational groups in the area of Phon Songkhram Subdistrict Administrative Organization, Non Sung District, Nakhon Ratchasima Province. *Academic Journal of Business Administration*, 5(1), 43–54.